

Oñati letrarik letra (II)

JUANIKOGARRENA ala Juaniko-barrena? Era horretako zalantzak behin baino gehiagotan suertatu zaizkigu Oñatiko leku-izenei buruz jardun behar izan dugunean. Inoiz eztabaidatxoak ere piztu izan dira lagunen artean. Holakoetan pertsona zaharrek darabiltzaten formei kasu egitea izaten da seguruen. Eta are hobeto, pertsona helduen lekukotasuna idatzitako agiri zaharrek kontrastatzeko aukerarik baldin badugu.

Hasieran ipini dugun adibidean, esate baterako, bigarren aldaera erabiltzen da gehiago gaur egun, behar bada **-garrena** amaiera numeroei dagokielakoan, eta **-barrena**, aldiz, toponimian sarriagoa azaltzen delako. Baina Bidaurretako **Vera Cruz** kofradiako kideen zerrendan **Jose de Echezarreta, Juanico Aguirrena, Murguia** agertzen zaigu 1843an, hau da, oraindik baserri horretakoek duten deitura berberarekin. Beraz, garbi dago, gure iritziz, **Juaniko-agirrena** denborarekin **Juanikogarrena** eta gero **Juanikobarrena** bihurtu zela.

Inoiz idatzi izan dugun moduan, bada Murgia bertako jatorria duen beste izen bitxi bat ere: **Poparretxe**. Dirudienez, Murgiko Arratxe baserriatik dator ezizen hori. Gorago aipatu den Bidaurretako kofradiakideen zerrendan behin eta berriro ageri da XIX. mendean **Pope Arrache** goitizena eta ondoren beti **Biain** abizena, oraindik Arratxe baserrikoek eta, seguruenik, handik Auzotxora [Martzelino Zelaia kalera] etorritako familiakoek duten legez. Guk mutikotan **Paparretxe** esaten genuen, **papar** berbak, **Pope** [Lope, Txope] pertsona-izen klasikoak ez bezala, guretzat esanguraren bat zuelako-edo. Baina orduan ere gure gurasoek **Poparretxe** forma erabiltzen zuten.

Mordoxka polita osa daiteke antzinako dokumentuen bitartez argitzen diren leku-izen oñatiarrekin: **Antzueña/Antsoreña, Duruan/Duruara, Funduarterkua/Juandeugartekua, Irabiertza/Irabedartza, Iruatz/Idigoras, Latostegi/Datustegi, Martezkua/Martilopezkua, Paanar/Pagonabar**, eta beste asko. Baina horiek hurrengo batean aztertu beharko ditugu sakonago.

KAROBIA inportantea izan zen sasoi batean baserri-ekonomian. Izan ere, **karea** zeregin askotarako erabili ohi zuten nekazariak: soroetako lurra samurtu, gozatu eta harrotzeko, etxeak zuritzeko, zomorroak akabatzeko, bazterrak desinfektatzeko eta arrautzak gordezko, besteak beste. Horregatik leku askotan jaso zituzten hauts zuri preziatu hori ekoizteko harrizko labe berezi horiek.

Antzinako kulturek aspalditik ezagutzen zuten karea, historiaurreko aroetatik. Gure artean erromatarren garai-ko kare-aztarnak aurkitu dira Nafarroako Hegoaldean. Dena den, Euskal Herriko baserri-bizimoduan XVI. mendean geroztik geroago eta garrantzia handiagoa hartu zuen karegintzak, batik bat 1700tik aurrera, artoaren iraultzari esker, baserri berriak jaso eta luberriak erruz urratu zirenean.

Dolaetxeko karobia. Dolores Egañak utzitako argazkia.

Oñatik hainbeste baserri-auzo edukita, normala da karobi-kontuetan oparoa izatea. Baina ugaria bakarrik ez, harrigarria ere bada gure jaioterriko karobien ondarea. Egia esan, nekez topa daiteke inguruetan beste herri bat arlo honetan gureari hurrik emango dionik. Guk berrogeita hamarretik gorakoen arrastoak eta erreferentziak aurkitu ditugu auzorik gehienetan sakabanatuta. Lanbide honi duela berrogei urte baino gehiago guztiz utzi zitzaiola kontuan izanik, ez da marka makala.

Azken urteotako pistagintzek hondatu dituzte denbora gutxian horietako asko.

Alabaina, zenbaitzuk garbitu eta konpondu ere egin dira: esate baterako, **Olapotokoa** Larrañan, **Aiastui-Ugartekoa** Olabarrietan eta **Lurgorrietakoa** Araotzen; **Basazabalgoaren** aurrean **Kapirixo** elkarteak moldatutako panelak jarri dira; eta beste hainbat egoera nahikoa onean daudenez, txukuntzea eta seinalizatzea merezi dutela uste dugu: **Dolaetxekoa** Garibain, **Lamiategikoa** Gargaltzan eta **Madiñazubietakoa** Araotzen, adibidez. Edo nola ere, erdi eginda dagoen karobien inbentarioa bukatu beharko litzateke lehenbailehen, gero eraberritze- eta mantentze-plangintza serio bati heltzeko.